

Κυρίτση Μάρθα

Περιεχόμενα

[00:01:26- 00:04:18] Πόλεμος '40, αιχμάλωτοι στο Μπεράτι	1
[00:04:18-00:04:53] Σαραντάπορος.....	2
[00:04:54-00:06:32] Αιχμάλωτοι Αλβανία και επιστροφή.....	2
[00:06:32- 00:10:35] Κατοχή.....	3
[00:10:35-00:13:25] Σχέσεις με Μικρασιάτες	4
[00:13:25-00:17:07] Περιστατικό με Γερμανούς.....	4
[00:17:14-:00:18:35] Εμφύλιος.....	5
[00:18:48-00:25:00] Νεράιδες- Άγιος Κοσμάς.....	5

- Πόσο χρονών είσαι κυρά Μάρθα
- Είμαι 87. Γεννημένη το '32. Τόσο δεν είμαι; Λοιπόν να σας πω μερικά πράγματα αυτά που θυμάμαι από το '40.

[00:01:26- 00:04:18] Πόλεμος '40, αιχμάλωτοι στο Μπεράτι

Κηρύχτηκε ο πόλεμος εγώ ήμουν μικρή, είχα 4 αδερφές, 2 αδέρφια και ήρθαν οι Ιταλοί και μας πήραν αιχμάλωτους στο Περράτι στην Αλβανία. Μας πήραν εκεί μας έβαλαν σε ένα σχολείο καθίσαμε. Καλά ο φόβος ήταν, που ήταν όταν κυρήχθηκε ο πόλεμος. Ου μας έλεγαν οι μεγάλοι: « Θα' ρθουν οι Ιταλοί και τρώνε ετούτο και τρώνε εκείνο». Και λέγαμαν εμείς: «Τι είναι οι Ιταλοί ; Ζώα είναι;» Μας έλεγαν τρων φίδια, τρώνε.. καλά κότες τις κότες τις είχανε (γελάει) όταν ήρθαν στα κοτέτσια μπήκαν, μες τα κοτέτσια, μάζευαν τις κότες. Ε μας πήραν στο Περράτι, μας έβαλαν σε ένα σχολείο, εκεί καθίσαμε και απέναντι ήταν η εκκλησία η Αγία Παρασκευή. Καθίσαμε 8 μέρες εκεί, είχαν πάρει τη μάνα μου. Τον πατέρα μου δεν τον θυμάμαι είναι η αλήθεια, δεν τον θυμάμαι τον πατέρα μου παιδιά, γιατί δεν τον θυμάμαι τον πατέρα μου; Δεν ξέρω.. Ήταν και άλλοι πολλοί Κονιτσιώτες, ήταν και ένας νεαρός, οι αδερφές μου ήταν λίγο μεγάλες.. Φύλαγε στην πόρτα μήπως μπουν οι Ιταλοί μέσα και προσβάλουν τις αδερφές μου..(γελάει) Και κάθονταν πίσω από

την πόρτα με ένα τσεκούρι στα χέρια. Οι άλλοι οι μεγάλοι φώναζαν: « Δεν θα το κάνεις αυτό, όποιος και να μπει μέσα». Αλλά αυτός ήταν νεαρός. Σκέφτονταν και πολύ λες; Λοιπόν, καθίσαμε 8 μέρες, μας είχαν πάρει καλαμπόκι και βράζαμε καλαμπόκι και τρώγαμε, δεν είχαμε, δεν είχαμε.. Μετά από 8 μέρες ήρθαν οι Έλληνες. Δεν καθίσαμε πολύ εμείς τους άλλους τους είχαν πάρει μέσα, στην Αλβανία, μέσα, βαθιά.. Καλά εκεί γύρισαν φορτωμένοι με πράγματα από κει, φορτωμένοι με πράγματα! Όταν οπισθοχώρησαν οι Ιταλοί. 00:03:42

« Αέρα, αέρα» οι Έλληνες, μας παρατάν στο σχολείο και σηκώνονται και φεύγουν. Όμως οι Ιταλοί ήταν στους δρόμους, τρέχαν και αυτοί οι καημένοι να κρυφτούν. Άλλοι ήταν, έπεσαν σκοτωμένοι στους δρόμους εκεί στα, στο Μπεράτι (σιωπή). (Αναστεναγμός) Περάσαμε φόβους. Φόβο περισσότερο, δεν είδαμε να μας πυροβολήσουν και να μας κάνουν, όχι. Μας μαζεύουν ύστερα εκεί ... Να ρθούμε στην Ελλάδα..

[00:04:18-00:04:53] Σαραντάπορος

Στο δρόμο, ήταν ο Σαραντάπορος, χώριζε εκεί ένα το ποτάμι. Για να περάσουμε απέναντι, τώρα εγώ ήμουν μικρή με παίρνει η αδερφή μου γκότσια για να με περάσει από το ποτάμι.. Με πέρασε. Ήταν ένα άλλο πιτσιρίκι εδώ από την Κόντσα... το πήρε το νερό..! Τρέχει η αδερφή μ και τα'αρπάζ! Αυτή το γλίτωσε.

[00:04:54-00:06:32] Αιχμάλωτοι Αλβανία και επιστροφή

Εντωμεταξύ όταν μας πήγαιναν ήταν ένα λιβάδι. Εκεί ξενυχτίσαμε, περνούσαν αυτοκίνητα τη νύχτα.. Αλλά αυτό μας βοήθησε γιατί εμπόδισε το φυγίο. Όσο να φορτώσουν αυτοί, απέναντι ήταν μία αποθήκη. Είχαν μια αποθήκη και ήθελαν να τα φορτώσουν στο φορτηγό τους να φύγουν. Εεε φόρτωναν όλη νύχτα: κουβέρτες... και γω δεν ξέρω τι είχαν. Ε έφυγαν αυτοί, τότε γυρίσαμε εμείς από δω.[00:05:25] Γκρεμίζουν τη γέφυρα, τη Μέρτζιανη. Γι' αυτό περάσαμε το ποτάμι εμείς. Τη γκρέμισαν τη γέφυρα, είχε περάσει όμως το φορτηγό... Πέρασε το φορτηγό τους και μετά τη γκρέμισαν τη γέφυρα.. Ε έφυγαν αυτοί, γυρίσαμε προς τα δω. Στο δρόμο όχι χειροβομβίδες, όχι πολεμοφόδια, όχι άλλα, κουβέρτες στο δρόμο.. Παρατούσαν αυτοί έφευγαν τρο τροχάδην! Είχαν και αυτοί ψυχή και φοβόνταν [γελάει].

[00:06:01 Εντωμεταξύ, ένας Ιταλός ήθελε να τον κρύψουμε. Που να τον κρύψουμε; Στο σχολείο; Θα τον έβρισκαν. Έφυγε ο καημένος, σκοτώθηκε παρακάτω, τον σκότωσαν.

[00:06:14-00:06:31] Γυρίσαμε εμείς, γυρίσαμε εδώ στην Ελλάδα. Γυρίσαμε στα σπίτια μας. Βρήκαμε και το σκυλάκι μας. Δέκα μέρες το αφήσαμε εδώ, ήρθε αυτό.. χαρές.. Ρίχνονταν απάνω μας, νηστικό.. Τι έτρωγε... Δεν ξέρω. Έζησε όμως.

[00:06:32- 00:10:35] Κατοχή

Μετά μπήκαν οι Γερμανοί στη μέση στον πόλεμο, έφεραν την καταστροφή όλη. Αυτοί δεν έδωσαν ούτε τόσο για στον κόσμο να φάει. Έπαιρναν τα' αγελάδια, έπαιρναν τα κατσίκια τα' σφαζαν, τα' τρωγαν, τα θάβανε και δεν τα έδιναν στον κόσμο. Ήταν κακοί οι Γερμανοί. Ε τι άλλο να θυμηθώ βρε παιδιά; Γυρίσαμε εδώ, ήρθαν οι Γερμανοί, ά άλλα εδώ, άλλα μετά. Μη κοιτάς τι είχαμε μετά.. Γιατί έμπαιναν και τα σπιούνια ύστερα [γελάει].

- Τι έγινε μετά στον ανταρτοπόλεμο, τι θυμάσαι;
- Στον ανταρτοπόλεμο, εε καλά. Κοίταξε.... Τέλειωσε ο Ιταλικός ο πόλεμος, ήρθαν οι Γερμανοί, ήρθαν οι « μπουραντάδες» πως έτσι τους λέγαν τότε τους Έλληνες. Και έβαζαν σπιουνιές ο ένας είναι έτσι ο τάδες είναι αλλιώς. Ήτανε μαζί με τους αντάρτες, όχι ήτανε έτσι, όχι ήταν αλλιώς εε μαζευαν τον κόσμο οι Γερμανοί μαζί με τα σπιούνια. Τι να πω δεν τα θυμάμαι όλα. Να ταν καμιά μεγαλύτερη από τις αδερφές μου εδώ, αν τα θυμόταν αλλά πέθαναν οι καημένες. Ίσως να σας έλεγαν περισσότερα.
- Εδώ γεννηθήκατε στην Κόνιτσα;
- Εδώ, εδώ, γέννημα θρέμα. Υποφέραμε, πείνα ξυπολιτιά, γυμνωσιά, δεν είχαμε ρούχα και παπούτσια και τέτοια. Περπατούσαμε και ξυπόλητα. Όσο τελείωσε ο γερμανικός ο πόλεμος τακτοποιηθήκαμε.00:09:15 Πήγαν τα αδέρφια μου δούλευαν έκαναν.. Παντρέψαμε αδερφές μου στον πόλεμο. Έτσι ήταν οι γονείς τότε, ήθελαν να ξεμπερδεύουν τις κοπέλες όπως όπως. Τς παντρέψαμε... κακά χάλια. Οι δυο πήρανε... μικρασιάτες. Καλός κόσμος ήταν όμως. Καλοί άνθρωποι. Και παντρευκαν οι αδερφές μου με το τίποτα. Η γειτονιά έφερε πάπλωμα, έφερε στρώμα να κοιμηθεί το ζευγάρι. Οι δύο οι αδερφές μου, εμείς αργήσαμε με την άλλη αδερφή μου. Τς κρύβαμε τς αδερφές μου. Τις κρύβαμε να μην τις πάρουν οι Ιταλοί και τις προσβάλλουν. Οι Γερμανοί δεν πείραζαν γυναίκες. Οι Ιταλοί πείραζαν, ήταν έκφυλοι. Αλλά εμάς δεν μας πείραζαν.

- Με τους Μικρασιάτες που αναφέρατε πριν, είχατε καλές σχέσεις;

[00:10:35-00:13:25] Σχέσεις με Μικρασιάτες

- Με τους Μικρασιάτες; Πντευκαν τις αδερφές μου! Ήταν καλοί, καλός κόσμος. Αυτοί μας φρόντιζαν στην πείνα γιατί είχαν τ' αμπάρια τους γεμάτα. Έδωσαν: καλαμπόκι, σιτάρι, ψωμί. Παντρεύκε η αδερφή μου και περνούσα εγώ με μία κατσίκια, βόσκαγα, κάτω στην Κάτω Κόνιτσα και τς ήλεγε η πεθερά τα: « Νυφφ, σύρε βάλε τη φέτα για τη Μάρθα!». Με φρόντιζε και βούτηρο.. είχαν και αυτοί ζώα και μ την έβγαζαν έξω και την έτρωγα. Καλά πέρασαν, πέρασαν καλά η αδερφές μου. Αλλά ήταν τα τέρατα. Η αδερφή μου ήταν έγκυος στο πρώτο της παιδί και καθόταν που είναι η εκκλησία Άγιος Κω/νος και Ελένη ήτανε σπίτι του Μπάκα. Μπάκας λέγονταν, το' δωσαν στην εκκλησία μετά. Καθόταν εκεί, είχε μία σκάλα. Ανεβοκατέβαινε η καημένη με την κοιλιά στο στόμα. Και πάει ένας πρόστυχος για να την φοβίσει. Ήταν και καλοί και απαφνούς. Ήταν ένας απέναντι εε αστυνομικός, μεγάλος αστυνομικός και ήταν η γυναίκα του στο σπίτι. Αυτή είδε αυτό που πήγε στην αδερφή μ. Πήγαιναν μωρέ έρχονταν στα παράθυρα, έριχναν το φακό να δούν ποιος είναι μέσα. Και σκώνεται και πάει στο σπίτι εκεί. Και τα λέει: « Ου να χαθείς γάιδαρε, τσακίς φέγα από δώ!!» Ήτανε απ' την άλλη μεριά αυτή, ήτανε αστυνομικός.. Ήτανε εκείνο τον καιρό άλλοι ήτανε δεξιοί, άλλοι ήτανε αριστεροί. Τον έβρισε, τον έκανε και τον έδιωξε. Ξερς δεν μπήκε απ'την πόρτα, μπήκε από πίσω, ήταν χαλασμένη, χαλασμένος ένας τοίχος και μπήκε από πίσω και τον είδε αυτή απέναντι, μακριά ήταν, τον είδε και σηκώθηκε και ήρθε : « Τι ζητάς εδώ τα λέει, δεν βλέπεις που είναι έγκυος η γυναίκα, τι ζητάς εδώ; Να τσακιστείς να φύγεις» του λέει. Έφκε. Τη σεβάστηκε γιατί ήταν αστυνομικός μεγάλος αυτός. Και τότε οι αστυνομικοί είχαν φύγει. Είχαν πάει σαπάνω στα χωριά, για όταν ήρθαν οι Ιταλοί. Όχι όταν ήταν οι Γερμανοί. Θέλω να σου πω τραβήξαμε φόβους και λαχτάρες.

[00:13:25-00:17:07] Περιστατικό με Γερμανούς

Μετά ήρθαν οι Γερμανοί είχαμε κολαούζους και πήγαν πάλι στο σπίτι αυτό εκεί και η κοπέλα που είχε κάνει η αδερφή μου ήταν δύο χρονών. Και πήραν το μπαμπά της, πήραν το μπαμπά της για να τον ξυλοκοπήσουν. Είχαν μίσοι τότε ο κόσμος. Και φωνάζει η μικρή: « Παππού, παππού ήθαν οι Γεμανοί, οι Γεμανοί, δύο χρονών ήταν τότε. Ήρθαν οι Γεμανοί, πήραν το μπαμπά!» Ου σκώνεται ο καημένος ο πατέρας μου και η μάνα μου, παν στο σπίτι εκεί . Αυτά

ήταν τα διαβάσματα. Τον πήραν το γαμπρό μου, τον πήγαν στην Αγία Βαρβάρα, τον ξυλοκόπησαν. Φάλαγγα. Έχετε δει από φάλαγγα; Στα πόδια...Και τον έκανα μαύρο στο ξύλο. Και τον πήγαν μετά στη Γραβιά με την υπόθεση να τον σκοτώσουν. Αυτός όμως εκείνη την ώρα πέρασαν κάτι που είχαν ζώα και είχαν φορτωμένο αλάτι, κυρατζήδες και τους σταμάτησαν οι Γερμανοί, τους σταμάτησαν. Ετούτος εδώ βρήκε ευκαιρία, πετάχτηκε από το άλογο, ήταν και ένας που είχε τα άλογα. « Αμάν» του λέει « Μην φεύγεις, θα με σκοτώσουν» ο καθένας κοιτούσε τον εαυτό του. Πετάχτηκε από το άλογο.. Πού το βρήκε το κουράγιο; Που ήταν μαύρος στο ξύλο.. Πετάχτηκε από το άλογο και πήρε το δάσος απάνω ου ου έβαλαν ριπές αλλά δεν το πέτυχαν. Τον άλλον λίγο ξύλο του έριξαν δεν τον σκότωσαν. Και κάθεται στο βουνό. Αυτά είναι του γαμπρού μ. Και κάθεται στο βουνό, δεν ξέρω πόσες μέρες έκατσε. Τώρα εμείς ξέραμε ότι τον σκότωσαν.. Κατεβαίνει από το δάσος στον κάμπο και εκεί άφησε τα παπούτσια και περπατούσε ξυπόλυτος. Στο δάσος ήταν ο Γιώργος ο Νικολόπουλος, είχε γίδια, βρήκε τα παπούτσια του. Και λέει « Ζει ο Αγάπιος, είναι στον κάμπο, άφησε τα παπούτσια». Άφησε τα παπούτσια, πέρασε το ποτάμι και πέρασε στον κάμπο. Μετά ε τον πήραν κρυφά, για να μην τον πάρουν πάλι και τον εεε. Δεν ξέρω πόσο έκατσε στον κάμπο. Πήγαν στον κάμπο τον πήραν τον έφεραν σπίτι, μαύρο, μαύρος από το ξύλο, κατασφαγμένος από τα δέντρα και τα κλαδιά και τα παλούκια που του μπαιναν στα ποδάρια. Εντάξει πέρασαν αυτά έγινε καλά. Ήταν φόβος και τρόμος παιδιά. Πολύ φόβος.. Περισσότερο με του ετουτουνούς τους άλλους. :

[00:17:14-:00:18:35] Εμφύλιος

Ύστερα με τον ανταρτοπόλεμο δεν ξέρω πολλά παιδιά. Έγινε ο πόλεμος απάνω, εε στα βουνά. Στα χωριά. Κατέβηκαν οι ανταρτόπληκτοι απ'τα χωριά εδώ ανταρτόπληκτοι, τους βάλουμε στο σπίτι. Άλλος 10 άτομα. Άλλος... όσους χωρούσε το κάθε σπίτι. Για να ζήσουν και αυτοί. Να περάσουν το κακό. Ύστερα έγινε ανταρτοπόλεμος ήταν κακός, ήταν εμφύλιος παιδιά, σκοτώθηκαν πολλά παιδιά. Ξέρεις τι θα πεί εμφύλιος; Αδερφός τον αδερφό και φίλος το φίλο. Ήλεγα θέλω να ζήσω να ομολογήσω στα παιδιά και τα εγγόνια μου. Έζησα παιδιά.. Καλά έζησα.

[00:18:48-00:25:00] Νεράιδες- Άγιος Κοσμάς

Εδώ πέρα στην Κόνιτσα λέγατε παλιότερα ιστορίες για νεράιδες και στοιχειά;

- Α, όχι . Για νεράιδες δεν θυμάμαι. Ίσως αυτή η κυρία που ήταν εδώ να θυμάται, αλλά δεν μπορεί να μιλήσει. Έχει κάποιο πάθος και της στεγνώνει εδώ.
Γιάννη: Δεν μπορούμε να τα θυμόμαστε, της τα έλεγα της Μάρθας και μου πιάστηκε η ανάσα. Από μικρή...[00:20:57] 3 φορές γλίτωσα από σφαίρα από Ιταλούς.
- [00:21:45- 00:22:14]Ο Άγιος Κόσμάς πέρασε εδώ από την Κόνιτσα;
- Οι παλιοί τα λεν αυτά. Ναι πέρασε. Είπε: Μην φτιάχνετε εκκλησίες, φτιάξτε σχολεία. Τώρα αλήθεια το' πε. Κατάλαβες; Έλεγε ο Άγιο Κοσμάς, φτιάξτε σχολεία. Δεν τα πιστεύουν αυτά οι πολύ θρησκευόμενοι. Ύστερα φτιάξαν την εκκλησία, δώσαμεν έρανο όλοι για να γίνει η εκκλησία.

00:22:14-00:23:48 Αγία Βαρβάρα

- Οι παλιές εκκλησίες ποιες είναι;
- Είναι πέρα, πίσω μεριά μεριά είναι οι Απόστολοι οι 12 Απόστολοι, η Αγία Βαρβάρα. Εκεί βαφτίστηκα εκεί παντεύτηκα, στους Αποστόλους. Μετά το σεισμό την έφτιαξαν, είναι παλιά εκκλησία. Μας άρεσε να πηγαίνουμε εκεί.
- Στην Αγία Βαρβάρα πότε πηγαίνατε;
- Της Αγίας Βαρβάρας και την Κ. Δευτέρα. Γινόταν γλέντι εκεί. Σηκώνονταν όλοι οι μεγάλοι και χόρευαν εκεί. Ύστερα κόπηκαν αυτά. Εγώ, εγώ δεν πρόλαβα να χορέψω καμιά φορά. Με όργανα..

[00:23:48- Κυρ: Ήξερες καμιά ιστορία για νεράιδες;

Γιάννη: Ναι. Άμα τους έπαιρνες τα παπούτσια, δεν φεύγανε. Οι νεράιδες παίζανε στα αλώνια. Και άμα πήγαινες και έπαιρνες τα παπούτσια έρχονταν κοντά δεν πήγαιναν στη θάλασσα. Φεύγανε, ερχόταν μαζί σου. Τους έδινες τα παπούτσια και έφευγαν. Αόρατες. Σαν γυναίκες. Γυναίκες και χόρευαν, πιο πολύ στα αλώνια και τραγουδούσαν.

[00:24:38- 00:26:19] Νεράιδες

Άμα περνούσες εσύ πάνω στην Α. Βαρβάρα άκουγες κάτω τραγουδούσαν οι ξωτικές τις έλεγαν. Αόρατες. Που ξέρω και γώ τς έβλεπάν; Μας έλεγε ο πατέρας μου μία ιστορία. Πήγαινε μία στον κάμπο, με το γουμάρι καβάλα. Και πήγαινε λέει μία και καθότανε στα καπούλια, φάντασμα. Τώρα φαντασία τους ήταν, αλήθεια ήταν; Δεν ξέρω. Και αυτή βάδιζε στο δρόμο. Ανέβαινε αυτό στα καπούλια, κατέβαινε τη συνόδευε μέχρι όπου θα πήγαινε η γιαγιά, η γυναίκα.

- Αυτές πείραζαν τον κόσμο;

- Όχι, όχι κρυβόταν. Μόνο ακούγονταν.
- Γιάννη: Φανερωνόταν κάτι ένας άνθρωπος, γυναίκα, με ωραία ρούχα, μεταξωτά. Και μετά, μόλις την πλησίαζες εξαφανίζονταν. Ήταν 3, λεπτές, ψιλές και πάντα με μεταξωτά και ένας ήχος: « ου, ου ου» [το λέει μελωδικά]. Όπως οι γοργόνες στη θάλασσα. Τέλος μέρους 1.

Μέρος 2.

- Άλλα τραγούδια θυμάσαι;
- Εμείς τραγουδούσαμε της νύφης τα τραγούδια. Όταν έπαιρναν τη νύφη έλεγαν το «αφήνω γεια».